

Coronapandemins effekter på fullgörande av regionstyrelsens uppdrag

Dnr 799-2020

Förslag till beslut

Regionstyrelsen beslutar att ta hänsyn till redovisade ändrade förutsättningar och dess effekter i arbetet med Strategiska planen och Regionstyrelsens plan för 2021-2023.

Yttrande till beslutsförslaget

Regionen har under våren och sommaren 2020 hanterat en pandemi vars effekter kommer att påverka regionens verksamheter under lång tid. Prioriterat år 2021 i planeringen för 2021-2023 är att hantera uppdämda vårdbehov och den påbörjade omställningen till en långsiktig ekonomi i balans.

Sammanfattning

Coronapandemin och covid-19 har påverkat Region Norrbottens verksamheter på många sätt både på kort och lång sikt. Det påbörjade omställningsarbetet har till stor del pausats i verksamheterna för att ställa om till covid-verksamhet.

Neddragen verksamhet innebär att ett vårdbehov byggs upp för besök, operationer/behandlings- och folkhälsa. Åtgärder inom ramen för verksamheterna har vidtagits och kommer att vidtas för att mildra effekterna. Inför 2021 behöver hänsyn tas till det uppbyggda vårdbehovet som finns kvar i december 2020.

Divisionernas ekonomiska resultat är väsentligt förbättrade, men det beror till stor del på neddragen verksamhet. Divisionernas arbete med att uppnå en ekonomi i långsiktig balans kvarstår således.

Pandemin har medfört flera positiva effekter såsom ökad användning av digitala verktyg och arbetssätt samt förbättrad samverkan med kommunerna. Regionens arbete som arbetsgivare har väckt positiv uppmärksamhet. Det är viktigt att ta tillvara lärdomarna av dessa erfarenheter.

Verksamheten föreslår åtgärder som behöver beaktas i den kommande planeringen.

Ärendet

Regionfullmäktige gav i juni 2020 uppdrag till regionstyrelsen, regionala utvecklingsnämnden och patientnämnden att redovisa till regionstyrelsen 15 september 2020 hur pandemin påverkat respektive nämnds fullgörande av uppdrag i Strategiska planen 2020-2022 samt föreslå åtgärder att beakta i kommande budget och strategisk plan.

Frågor har ställts till divisioner och avdelningar hur pandemin påverkat uppdrag/mål. Även frågor om hur verksamheten påverkats av förändringar i omvärlden, undanträngd verksamhet, försämring i hälsa och ökad ojämlikhet, vilka långvariga marknadseffekter och långvarigt förändrad verksamhet med ökade kostnader och lägre intäkter som kan ses, hur utbildning och forskning påverkats samt vilka positiva erfarenheter av pandemin som behöver vidmakthållas.

Nedan redovisas resultat av ändrade förutsättningar inom regionstyrelsens ansvarsområden. Under respektive rubrik/område redovisas verksamhetens förslag till åtgärder att beakta i kommande planering.

Strategiska mål och framgångsfaktorer i regionstyrelsens plan 2020-2022 som inte hanterats 2020

Strategiska mål	Förslag till åtgärd
God livskvalité, jämlik och jämställd hälsa	Det sammanhållna paket av hälsofrämjande insatser (sk smörgåsbord) som skulle erbjudas länets aktörer i mars har pausats pga Covid-19. Istället har enskilda insatser tillhandahållits och genomförts. Insatsarbetet ökas i takt med att pandemin avtar.
Stöd och motivation för att främja jämlik och jämställd hälsa	Hälsocentralerna har tvingats prioritera annat än hälsosamtalen pga pandemin. Hälsosamtalen återupptas i takt med att pandemin avtar.
En god, jämlik och samordnad vård för kvinnor, män, flickor och pojkar	Tillgängligheten till besök och behandling har försämrats. Åtgärder redovisas i återställningsplanen till styrelsen i september
Hållbar kompetensförsörjning oavsett leverantör	Ta vara på medborgarnas ökade intresse för regionens yrkesgrupper och samhällsuppdrag och stärka arbetsgi-varvarumärket Planera in VFU, praktisk tjänstgöring hösten 2020 och våren 2021
Delaktighet, ansvar, uppskattning och inflytande	Ny prioritering av planering för karriärvägar Utbildningsplanering för hösten 2020/våren 2021 Genomföra enklare MAU hösten 2020
Effektiv verksamhet minst i paritet med rikssnittet i våra verksamheter	Pågått men pausad med anledning av covid-19, arbetet fortsätter i höst och framöver

Förändringar i omvärlden

Olika länder i vår omvärld har haft andra strategier för att hantera pandemin än Sverige vilket kan påverka regionens arbete över gränserna och arbetsmarknaden.

Region Norrbotten behöver anpassa sin verksamhet så att den kan bedrivas med hänsyn till covid-19 under lång tid framöver, även om vissa scenarier visar på avtagande behov av covidvård. Det är troligt att ett nytt normalläge innebär bestående förändringar med hänsyn till infektioner som påverkar bemanning, materialförsörjning och behov av nivå på beredskapslager, utökad städning, lokaler, ökade enskilda sjukresor med taxi och mindre samordning av taxiresor.

Förslag till åtgärder att beakta

- Styrande dokument behövs som säkerställer att Region Norrbotten fortsatt ska vara proaktiv och reagera snabbt på förändringar i omvärlden som påverkar Norrbotten.
- Ett övergripande beslut om vilken nivå av beredskapslager som ska finnas.

Undanträngd verksamhet

Pandemin har påverkat produktionen av vård. Planerade besök och behandlingar/operationer har ställts in och det är färre inkommande remisser från primärvården då personer undviker att söka vård. Screeningverksamheten har pausats och återupptas efter sommaren.

Det uppdämda vårdbehovet avseende operationer/behandlingar är ca 2 200 stycken till en uppskattad produktionskostnad på ca 130 mnkr. Uteblivna besök inom länssjukvården är ca 19 000 stycken till ett värde av drygt 70 mnkr. Närsjukvården redovisar en minskad produktion på ca 65 000 besök, men alla bedöms inte vara ett uppskjutet vårdbehov då många fått sitt behov tillgodosett av andra typer av kontakter såsom brev, telefon och digitala kontakter.

Även screeningverksamheten har varit pausad vilket innebär 6 000 inställda mammografi-undersökningar, 3 800 inställda gynekologisk cellprovskontroller samt pausad aortascreening vilket ger ett uppdämt behov att hantera.

Inom folktandvården finns också ett uppdämt vårdbehov på grund av brist på medarbetare samt även på grund av pandemin då riskgrupper inte kallats, exempelvis är kostnaden för regionens tandvårdsstöd 6,6 mnkr lägre än 2020 till och med augusti.

Särskild återställningsplan presenteras till regionstyrelsen i september.

Förslag till åtgärder att beakta

- Verksamheten behöver snarast redovisa hur vårdbehoven ska hanteras under hösten 2020 samt 2021.
- Inför budgeten i regionstyrelsens plan 2021 behöver hänsyn tas till hantering av beräknad kvarvarande vårdbehov 31 december 2020.

Försämring i hälsa och ökad ojämlikhet

Det är ännu för tidigt att till fullo förstå Covid-19 pandemins effekter på folkhälsan i Norrbotten men sannolikt kommer vi se långsiktiga konsekvenser, dels på befolkningens hälsa och dels på folkhälsoarbetet i sig.

De främjande och förebyggande insatserna har fått stå tillbaka för att lägga resurser på pandemins direkta effekter. Risker med detta är att befolkningen kan behöva vårdas för ohälsa som annars hade kunnat förebyggas (genom allt från ex. hälsokontroller och STI-testning till föräldraskapsstöd).

Bland befolkningen kan levnadsvanorna ha försämrats under pandemins tid, framförallt bland redan utsatta samhällsgrupper, detta är särskilt angeläget för Norrbotten vars befolkning har sämre levnadsvanor och därmed högre risk till ohälsa än Sveriges övriga befolkning. Vi har signaler om att konsumtion av alkohol och droger har ökat. Vidare vet vi att våld i olika former riskerar att öka i hemmet när familjer spenderar mer tid hemma.

En särskilt utsatt grupp under pandemin är de äldre, detta dels pga. covid-19 i sig och dels pga. isoleringens följder, förändrade mönster i alkoholvanor, fysisk aktivitet, allmän rädsla och oro osv. Även ungas hälsa kan komma att påverkas negativt av den allmänna oro vi länge haft i samhället samt av den omställning skolor har behövt göra.

Mycket ovisshet ligger ännu framför oss men det vi behöver vara införstådda med är att precis på samma sätt som vi måste förbereda oss på ett uppdämt vårdbehov måste vi kunna hantera ett folkhälsobehov under de närmaste åren.

Även bland regionens medarbetare ses ökad sjukfrånvaro, ökad stress, osäkerhet om framtiden och det i kombination med omställningsarbetet medför stort tryck på och oro hos medarbetare och chefer.

Förslag till åtgärder att beakta

- Ta fram konsekvensanalys av pandemins effekter på folkhälsan som även innefattar perspektiven jämställdhet, jämlikhet och barnrätt.
- Arbeta med aktiviteter som främjar hållbart ledar- och medarbetarskap. Återuppta det systematiska arbetsmiljöarbetet. Återuppta arbetet med arbetsplatsnära stöd från Företagshälsan.

Långvariga marknadseffekter

Minskad rörlighet av personal inom Sverige och mellan länder.

Förslag till åtgärder att beakta

- Prioritera att utbilda och behålla befintlig personal samt fortsatt samarbete med utbildningsanordnare. Ta vara på stärkt arbetsgivarvarumärke och bygga vidare.

Långvarigt förändrad verksamhet med ökade kostnader och lägre intäkter

Alla verksamheter har sett över sina patientflöden på grund av covid-19, så att rena respektive potentiellt smittade flöden kan hanteras. Exempelvis är snabbtester av stor vikt vid till exempel på akutmottagningar och vid akuta operationer. Förändrat omhändertagande på akutmottagningarna med två spår kan medföra ökade kostnader. Intensivvården har utökats där bemanning i läge ett sker genom omfördelning och vid större behov krävs omprioritering.

Lokalerna i Sunderbyn har påverkat patientflödena för övriga patientgrupper. Regionstyrelsen har i juni gett regiondirektören i uppdrag att planera för koncentration av intensiv- och intermediärvård för covid-19 patienter till Sunderby sjukhus (dnr 00773-2020).

Effekterna av pandemin ger sannolikt ökat behov av skyddsutrustning och provtagningsmaterial vilket ökar kostnaderna.

Covidpatienter med långvarigt behov av rehabilitering kan påverka både primärvården och specialiserade somatiska vården samt ökad psykisk ohälsa kan ge ökade kostnader.

Fortsatt användande av distansteknik ger med dagens patientavgifter lägre patientintäkter. Men ökat antal distanskontakter ger lägre kostnader eller fler kontakter med samma resurser. Även inom rättspsykiatriska regionvården i Norrbotten ses en mindre efterfrågan vilket ger lägre intäkter på grund av bemanningssvårigheter och att det inte varit lämpligt att flytta patienter.

Om regionen beslutar att bygga upp ett beredskapslager för sjukvårdsmaterial kan det medföra ökade kostnader i form av lokalhyra och transportkostnader.

Ökade kostnader för sjukresor då infektionskänsliga patienter som ska till Umeå eller sjukhus i länet för behandling får åka taxi istället för buss. Om alla bussresenärer till Umeå skulle åka taxi blir det en merkostnad för regionen med fem mnkr per år.

Ytterligare en fördyring är att patienter som är 70 år och äldre får åka ensam i taxi istället för samordnad taxi som varit det normala. Hittills i år, januari till juni, är taxikostnader 3,8 mnkr högre än ifjol på grund av lägre samordningsprocent, det vill säga att fler får egen taxi än tidigare. Dessutom tillkommer taxikostnader för smittade och misstänkt smittade patienter med covid-19.

Verksamheterna är beroende av personal och försörjningskedjor av material. All utökad verksamhet tar resurser från befintlig verksamhet eller innebär ökad övertid. Samtidigt påverkar begränsningar i rörelsefriheten möjligheten att bemanna exempelvis förlossningen i Gällivare

Förslag till åtgärder att beakta

- Planera för bestående covidverksamhet
- Analysera ökat behov av rehabilitering och åtgärder mot psykisk ohälsa.
- Översyn av avgifter för de olika distanskontakterna
- Ta fram principer för sjukresa för infektionskänsliga patienter samt patienter över 70 år.
- Behov av utökade utbildningsplatser för IVA/anestesi-sköterskor

Hantera utbildning som är försenad

Vårdgivaren har ett ansvar som dels omfattar lagstadgade utbildningstjänster för AT-läkare och ST-läkare, men också då det gäller verksamhetsförlagd utbildning för olika typer av legitimationsyrken inom hälso- och sjukvård.

All verksamhetsförlagd utbildning efter justeringar har kunnat genomföras, med undantag för en specialistutbildning för operationssjuksköterskor där den verksamhetsförlagda delen tvingades ställas in med anledning av att planerad operationsverksamhet uteblev. Nytt försök görs under höstterminen.

Gällande utbildningar för AT-läkare har det mesta, som är obligatoriskt enligt Socialstyrelsens målbeskrivningar, kunnat genomföras.

För ST-läkarna har i stort sett all kursverksamhet under våren ställts in, dels för att undvika exponering för smittrisk, men också för att regionens ca 230 ST-läkare har behövts i sjukvårdsproduktionen. Därför finns det ett uppdämt utbildningsbehov som skjutits upp på framtiden och som måste tas i kapp, då konsekvensen annars är försenade specialistbevis för många ST-läkare.

Förslag till åtgärder att beakta

- Vårens minskade kostnader på grund av uteblivna utbildningar förskjuts till hösten och ökar kostnaderna i höst utöver kostnaderna för den planerade utbildningsverksamheten, under förutsättning att verksamheterna kan återgå till någorlunda normalläge under hösten, annars kommer behov och kostnader att skjutas upp över årsskiftet 2020/2021.
- Planering för utbildningarna behöver göras tillsammans med verksamheten.

Hantera forskning som är försenad

En stor del av den planerade forskningen inom regionen har avstannat till följd av covid-19. Framst beror detta på att medarbetare (både forskare och forskningssjuksköterskor) i högre utsträckning tjänstgjort i covid-relaterad verksamhet.

Förslag till åtgärder att beakta

- Överenskommelser och avtal som upprättas i samband med forskarstudier tillsammans med exempelvis LTU och UmU bör fullföljas vilket innebär att forskarstuderande medarbetare bör ges utrymme att fortsättningsvis nyttja tjänstgöringstid för doktorandstudier och planeras tillsammans med berörda verksamheter.

Forskningsprojekt som erhållit externa medel har ett åtagande gentemot finansören och i dessa fall behöver det tydliggöras i varje projekt om uttag kan förlängas eller återbetalas. De statliga ALF-medlen behöver förbrukas inom ett kalenderår och kan inte flyttas till 2021.

Positiva erfarenheter att vidmakthålla

Under pandemin har vikten av välfungerande processer blivit tydligt. Alla berörda enheter har samarbetat på nya sätt för att säkerställa tillgång till bemanning och material. Digitaliseringen har ökat.

En tydlig målbild behövs så att alla kan bidra med aktiviteter som gör att målen nås. Mellan enheter, divisioner, kommuner, myndigheter och andra externa aktörer har det under våren varit ett intensifierat samarbete.

Förändrade mötesformer har använts, mer digitalt, strukturerat och genomtänkt där det är tydligt för alla som deltar vad de ska bidra med. Fler gemensamma rutiner har tagits fram vilket lett till färre lokala variationer.

Tydlig och frekvent information har gått ut samtidigt till alla medarbetare.

Regionen fått stort utrymme i media som en viktig samhällsaktör. Detta har gett regionen möjlighet att visa upp sig som en samhällsviktig arbetsgivare med stor handlingskraft i extrema situationer.

Regionens attraktivitet som arbetsgivare har stärkts genom ett väl genomfört förändringsarbete, intensiva informations- och kommunikationsinsatser som resulterat i positiv uppmärksamhet i media och hos medborgare.

Samtliga medarbetare och chefer har på olika sätt blivit engagerade i förändringsarbetet i och med covid-19. Erfarenheterna från det intensiva och omvälvande arbetet förväntas stärka organisationen.

Förslag till åtgärder att beakta

- Färre och tydligare mål som alla ska förhålla sig till.
- Styrsystem som stärker samarbeten och beslut som blir ekonomiskt bäst för regionen, inte för den enskilda enheten
- Fortsätta att publicera information och beslut från styrelse och regionledning på Insidan. Genomföra motsvarande på divisions- och verksamhetsnivå.
- Alltid erbjuda digitalt deltagande på möten. Genomföra möten så det fungerar bra att delta på distans. Teknik som fungerar.

- Säkerställ att varje enhet har de rutiner som krävs och att de är uppdaterade och efterlevs.
- Öka takten i införandet av digitalisering i vården. Ger möjlighet till effektivisering och ökad tillgänglighet för medborgarna.
- Ta vara på den ökade förändringstakten. Ta steget vidare från kortsiktigt fokus till ett nytt hållbart normalläge. Ge organisationen möjlighet till återhämtning genom kloka prioriteringar. Göra rätt sak i rätt roll och på rätt nivå i verksamheten.
- Bibehålla den förbättrade samverkan med kommunerna som har varit under pandemin.
- Fortsatt utvärdering av arbetet under pandemin, både ur medarbetar- och chefsperspektiv. Fortsatt arbete med att tydliggöra regionens personalpolitik.

Beslutsförslagets påverkan avseende jämställdhet

Beslutet bedöms inte ha någon påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Protokollsutdrag skickas till:

Avdelningsdirektörer

Divisionschefer